

KERTINĖ
PARAŠTĖMūsų literatūros
klasikas Balys Sruoga

Telesforas Kulakauskas. Balio Sruogos portretas, 1947. Popierius, anglis, 42 x 30.

Kaip širdies plakimas reiškia kūno gyvybę, taip kūrėjai — savo krašto gyvastį. Ir kaip kiekvienas širdies tvinksnis smailiais zigzagais įbrėžia savo veiklą kardiogramoj, taip kiekvienas menininkas įrašo save į savo krašto istoriją. Vieni širdies tvinksniai aukštesni ir smailesni tarytum kalnų viršūnės. Kiti — mažesni, lygesni, tartum pamatas toms viršūnėms iškilti.

Vienas Lietuvos širdies tvinksnis, jos dvasios gyvasties statusas kalnas, įsirėžęs į lietuviškos kultūros knygyną aukštųjų viršūnių neramiu braižu. Tai rašytojas, poetas, dramaturgas, literatūros profesorius — Balys Sruoga, nuo kurio mirties 1997 m. spalio 16 d. sukako penkiasdešimt metų.

Apie Balį Sruogą prirašyta daug išsamių biografijų, daug brangių jo studentų, draugų, bendradarbių atsiminimų. Daugelis šių knygų autorių pabrėžia įspūdį, kad artinantis prie Sruogos ir jo kūrybos, „jautiesi kopias į staigius didelio kalno šlaitus“. O gal, apibūdinant jo gaivališką ir gilią asmenybę, įvykdytą užmojų, suradusią naujus kūrybinius kelius, geriausiai tinka paties Sruogos eilėraščių posmelis:

Tolyn iriuos... Įniršo bangos,
Juodais siaubūnais brukas,
dangos,
Į aukštį kyla volai brangūs —
Tolyn iriuos...

Iš tikrųjų Sruogai buvo lemta iirtis prieš daugelį įnirusių liki-

mo bangų. Kaip ir visų didelių kūrėjų, jo dvasia sunkiai tilpo į kasdienybės rėmus, į mokyklų rutiną. Ją traukė visuomeninė-kultūrinė veikla. Dar moksleivių būdamas, Balys Sruoga jau giliai suprato mokslo svarbą. Principas „švieskimes ir švieskime“ artimas jo širdžiai.

Tačiau svarbiausias Sruogos jaunystės polekis buvo poezija. Net ir ankstyviausioji jo lyrika nebeturėjo lietuvių poezijai įprastos Maironio įtakos. Sruoga pasuko į naujas lyrikos formas, į nuotaiką ir muzikalumą. O draugystė su poetu Jurgiu Baltrušaičiu Sruogą pasuko simbolių keliais. Sruogos poezija — kilimas į saulę (kūrybos simbolis), ir beribes aukštumas, ir kosminės jėgos. Tačiau ryšys su lietuvių liaudies dainų dvasia nenutrūko. Gimė ne vienas nuostabus eilėraštis, kaip „Numylėta, numylėta, tu, žemele!“ Daugeliui Sruogos eilėraščių mūsų kompozitoriai sukūrė puikią muziką, kuri dažnai skambėjo operose ir koncertuose.

Gaivalinga Sruogos jaunystės poezija, kurią dainavo Sruoga, maištingas individualistas, buvo jam lieptas į poetinį teatrą. Tai sritis, kurioje plačiausiai išsiskleidė Sruogos talento sparnai.

„Vilkolakis“, — humoro ir satyros teatras, kurio vienas iš steigėjų buvo Sruoga, rašytojui buvo tartum namai, kuriuose vis platyn augo jo šakoti talentai. Jų vaisius Sruoga dosniai dalino būsimiems menininkams-teatralams. Ne veltui „Vilkolakio“ šūkis — „laisvai augti ir auklėti mene ir meno žygius sergėti“. Šie tikslai Sruogos dėka buvo pasiekti išaukštant naują Lietuvos teatralų kartą, pažadinant didesnį visuomenės dėmesį literatūrai ir atkreipiant į ją kritiškesnį žvilgsnį.

Pats Sruoga, studijavęs Muenchene pas garsius to meto teatrologijos, meno istorijos, slavistikos-baltistikos profesorius, rašė daug kritikos straipsnių bei knygų recenzijų. Žinoma, išgydamas ne vieną priešą iš senųjų „literatūros vilkų“. Kaip žinome iš gyvenimo praktikos, „į vatą nesuvyniotas“ tiesos pasakymas retai, jeigu iš viso, būna draugiškai priimtas. O Sruoga (Nukelta į 2 psl.)

Lietuvių išeivijos ir Lietuvos dailės suartėjimas

INGRIDA KORSAKAITĖ

Pazintis su išeivijos dailė prasidėjo dar sovietmečiu, kai pamažu imta jungti ją į Lietuvos kultūrą. Nuo septintojo dešimtmečio vidurio Lietuvos dailės muziejus Vilniuje ėmėsi rengti personalines žymesnių išeivijos dailininkų, ypač grafikų (nes jų kūrinių labiausiai transportabilūs) parodas. Viena pirmųjų buvo Viktoro Vizgirdos tapybos paroda 1966 metais. Atskirų išeivijos dailininkų parodų ypač padaugėjo devintojo dešimtmečio antroje pusėje, o jo pabaigoje jau buvo surengtos ir dvi didelės kolektyvinės parodos: 1988 metais — „Lietuvių išeivijos dailininkų kūrybos paroda“ Vilniuje ir 1989 metais — „Pasaulio žemaitių dailės paroda“ Klaipėdoje ir Vilniuje. Beveik visos šios parodos turėjo neblogai parengtus katalogus, teikiančius svarbiausią informaciją apie Lietuvoje iki tol mažai žinomus dailininkus. Tačiau ne visiems buvo atviri keliai į tėvynę, dalis dailininkų ir patys, nenorėdami turėti jokių ryšių su sovietmetinėmis institucijomis, nevažiavo į okupuotą kraštą arba atvykdavo tik privačiai susitikti su artimaisiais. Visokiausi barjerai iškildavo ir tyrinėjant bei propaguojant išeivijos dailę. Sakykim, leidžiant *XX a. lietuvių dailės istoriją* visų joje aptariamų išeivijos sąrašas turėjo būti aprobuotas LKP CK sekretoriaus.

Atkūrus Lietuvos valstybinę, iš esmės pasikeitė Lietuvos išeivijos dailės ryšiai, atsirado daugybė naujų integracijos galimybių ir būdų. Placiu srautu pasipylė įvairių autorių ir įvairios meninės vertės dovanojami kūriniai, didesnės ar mažesnės kolekcijos. Kai kas net ėmė baimintis, kad išeivijų kūryba perpildys Lietuvos muziejų saugyklas, o jos parodos atims ir taip limituotą ekspozicinę muziejų erdvę. Manysčiau, kad tokie nuogastavimai perdėti. Suprantamas ir gerbtinas išeivijos menininkų noras grįžti į tėvynę svarbiausia savo būties dalimi — kūryba, supažindinti su ja besidomincia menu Lietuvos visuomenę. Laidas padės nustatyti, kas ir kokią turi išliekamąją vertę.

Atkūrus nepriklausomybę, Lietuvos dailės muziejus toliau rengė išeivijos kūrybos parodas ir kaupė ją savo fonduose. Nuo 1991-ųjų pradžios iki 1996 metų Lietuvos dailės muziejus surengė apie 16 personalinių išeivijos dailės parodų. Tik

* Straipsnis parengtas pagal pranešimą, skaitytą Tarptautinės dailės kritikų draugijos konferencijoje, Lietuvos sekcijos seminario programoje.

skirtoji Adomo Galdiko 100-mečiui ir Lietuvai dovanotos Prano Domšaičio kūrinių kolekcijos parodos sulaukė rimtų mokslinių katalogų, bet jų išvaizda kukloka, nėra spalvotų iliustracijų. Kitos parodos arba iš viso neturėjo katalogų, arba buvo pasitenkinta menkais bukletėliais. Perdėm skurdus, sakykim, 1996 metų pradžioje atidarytos Viktoro Petravičiaus kūrybos parodos, skirtos garbinamajam jo 90-mečio jubiliejui, katalogas. Ypač varganai jie atrodė, lyginant su Šiuolaikinio meno centro parodų katalogais ar net sovietmečio to paties Petravičiaus, Vytauto Kazimiero Jonyno, Kazio Varnelio ir kitų išeivijos dailininkų parodų katalogais. Čia paminėtinas ir gražus Petravičiaus 90-mečiui skirtas Lietuvos dailininkų parodos „Dovana Petravičiui“, surengtos 1996 metais Lietuvos dailės muziejuje Lemont, Illinois (JAV), katalogas (leidybą parėmė Europos tarybos informacijos ir dokumentacijos centras Vilniuje). Suprantama, visiškai pasikeitė ir sumenko biudžetinis LDM finansavimas, tačiau tikriausiai ir nesistengta kokiais nors būdais gauti papildomų, šių katalogų leidybai reikalingų lėšų, t.y. eita lengviausiu keliu.

Aptariamuoju laikotarpiu padaugėjo Lietuvos dailės muziejų filialų, juose eksponuojamos kelios išeivijų dovanotos kolekcijos. Kiek anksčiau atidarytose Radvilų rūmuose ilgą laiką veikė Lietuvai dovanotų išeivijos dailininkų kūrinių paroda, drauge buvo rodomas didelis Vytauto Kašubos skulptūrų rinkinys, 1991 metais parsiųsdintas į Lietuvą Beatricės Vasaris pastangomis. Kelerius metus ten buvo eksponuojamos Genovaitės Kazokienės 1994 metais Lietuvai dovanotos Australijos bei Ramiojo vandenyno salų meno ir išeivijos lietuvių dailininkų, daugiausia gyvenančių Australijoje, kūrybos kolekcijos. Nacionalinės galerijos atidarymo proga 1993 metais buvo surengta didelė kolektyvinė paroda „Sugrįžimas. Dovanoti kūriniai. Tapyba, grafika, skulptūra“. Į šią galeriją buvo perkelta ir minėtoji Vytauto Kašubos skulptūrų paroda, kuri veikla lig šiol. Deja, pasikeitė Kazio Varnelio ir Antano Tamošaičio sumanymai VDM globai atiduoti turtingus savo rinkinius, ir apskritai šių rinkinių perkeldinimo į Lietuvą klausimas komplikuojasi.

Vilniuje parodyta dovanotų Prano Domšaičio kūrinių kolekcija nuo 1993 metų yra eksponuojama Klaipėdos paveikslų galerijoje. 1994-aisiais įkurtas naujas Žemaitių dailės muziejus Plungėje, kurio atidarymo metu įvyko antroji Pasaulio žemaitių paroda. Tuo pat metu pasaulio žemaitių taikomoji dekoratyvinė dailė parodyta naujose Telšių parodų salėse. Žemaitijoje surengtos personalinės iš ten kilusių Juozo Bagdono (1991), Adomo Galdiko (1993), Telesforo Valiaus 80-mečio (1994) parodos. Antano Mončio kūrybos palikimas parvežtas į Palangą, ir netrukus ten turėjo būti pradėta ruošti jo ekspozicija. Ne vienas išeivis

Magdalena Birutė Stankūnienė

Iš serijos „Tolima žemė“ 1995

surengė savo kūrybos parodų gimtosiose vietose: Magdalena Birutė Stankūnienė — Marijampolėje, Zita Sodeikienė — Jurbarko, pomirtinė Jokūbo Dagio paroda atidaryta Biržuose. Paminėtinos 1993 metais Parnėvyje ir Kėdainiuose surengtos Ievos Pocius skulptūros parodos. Taigi išeivijų kūryba pasklido po visą Lietuvą, o sovietmečiu jie patys galėjo lankytis tik keliuose didžiausiose Lietuvos miestuose.

Šiek tiek mažiau negu LDM aptariamuoju laikotarpiu išeivijos parodų surengė Kauno M.K. Čiurlionio dailės muziejus ir Mykolo Žilinsko galerija. Parodyta dalies tų pačių autorių (1993-1994 metais — jubiliejinė Adomo Galdiko, 1994 metais — Viktoro Vizgirdos, 1995 metais — Juozo Bagdono ir Magdalenos Birutės Stankūnienės) kūryba. Iš kitų paminėtinos jubiliejinė Alberto Vesciūno tapybos ir grafikos paroda (1991), net trys Adolfo Valeškos kūrinių ir jo darytų etnografinių fotografijų parodos (1993, 1994, 1995), taip pat trys Algimanto Švėgždos dovanotų kūrinių (1992, 1993, 1994), Žibunto Mikšio (1996) kūrybos ir kitos ekspozicijos.

Dauguma LDM, KČDM ir naujose periferijos meno galerijose bei muziejuose surengtų parodų tipologiškai mažai kuo skyrėsi nuo devintajame dešimtmetyje vykusių personalinių ir kolektyvinių išeivijos dailės ekspozicijų. Rodoma tai, kas turima arba naujai gauta, dažnai be aiškesnės koncepcijos, be griežtesnės atrankos.

Konceptualesnės naujo tipo parodos pirmiausia susijusios

su 1992 metais įsteigto Vilniaus Šiuolaikinio meno centro veikla ir jo direktoriaus Kęstučio Kuizino projektais bei tarptautiniais ryšiais. Suprantamas Šiuolaikinio meno centro dėmesys modernizmo ir postmodernizmo išeivijos dailės reiškiniams, naujoms meno raiškos formoms. Greta pripažintų vyresniosios kartos meistrų (Antano Mončio paroda — 1992 metais, Romo Viesulo, Kazimiero Žoromskio — 1993 metais, norima pristatyti mažiau žinomą vidurinėsios ir jaunosios kartos dailininkų kūrybą (Vyto Sakalo, Vlado Žilčiaus parodos — 1993 metais, Stashu Kybarto — 1994 metais, Audriaus Plioplio ir Mary Strasevičiaus — 1995 metais). Iš personalinių parodų savo užmoju ir originalumu išsiskyrė visus ŠMC rūmus užėmusi „Stasio Eidrigevičiaus retrospektyva, 1973-1993“. Ypač reikšmingos 1996 metų pradžioje įvykusios dvi Fluxus judėjimui skirtos parodos: „Jurgis Mačiūnas. Fluxus menas — pokštas (iš Gilberto ir Lilos Silbermanų kolekcijos)“ ir „Ilgą istoriją su daugeliu užuomazgų. Fluxus Vokietijoje 1962-1994“, kurių atidarymo metu dar buvo surengta jaunųjų lietuvių dailininkų fluksidinė akcija. Tai tikrai įspūdingas projektas, kurį įgyvendino Vilniaus ŠMC ir Stuttgart'o ryšių su užsienio šalimis institutas, pristatęs Lietuvos visuomenei pasaulyje labiausiai išgarsėjusių lietuvių menininką avangardistą plačiame tarptautiniame kontekste. Ne mažiau įdomi ir kataloginė šių parodų medžiaga bei atgabenti į Vilnių kiti Fluxus skirti leidiniai. Ypač išskirtiau Jurgio

Mačiūno parodos katalogą, kuriame įdėta gerai parinkta plati dokumentacija ir tiesiogiai su Lietuva susiję Mačiūno laišakai Vytautui Landsbergiui bei interviu su pastaroju.

Grįžtant prie jau minėtos Audriaus Plioplio ir Mary Strasevičiaus parodos, pavadintos „Mano gyvenimo forma“, reikia pažymėti, kad tai dalis „Chicago Artists International“ programos, kuri numato tarptautinį keitimąsi muziejų ir galerijų specialistais bei parodomis. Šioje programoje dalyvaujantis Balzeko Lietuvių kultūros muziejus pasiūlė ŠMC būti jo partneriu. 1995 metais į Čikagą buvo nuvežta Kęstučio Kuizino kuriojama paroda „Neseni dokumentai:“ naujos lietuvių dailės tendencijos, kuri veikė Balzeko muziejuje ir pateikė Lietuvos dailininkų projektus, brėžinius, tekstus, skaidres, videomedžiagą bei kitą meninių idėjų dokumentaciją.

Naujoviškas Lietuvos ir išeivijos dailės integracijos pavyzdys — parodos „Three agendas“ („Trys dienotvarkės“), surengtos Šiuolaikinio meno centro pagal Kęstučio Kuizino projektus Budapešte (1995) ir Tampereje (1996). Dalyvauti pirmojoje buvo pakviestas Kazys Varnelis, POST ARS grupė su instaliacija „Autobusas“ ir Gediminas Urbonas, antrojoje, be Varnelio, vėl dalyvavo POST ARS, tik su kitais kūrinių (performansų fotografijos ir videodokumentacija), o vietoje Gedimino Urbono šį kartą buvo Jonas Gasiūnas. Varnelio įtraukimas į šias parodas prasmingas, nes jis atstovavo tai dailės krypčiai, kurios atitinkamu istoriniu jos raidos tarpsniu Lietuvoje nebuvo. Parodos koncepciją plėtoja ir puikiai išleisti abiejų parodų katalogai — kiekviename įdėti trijų dailės kritikų straipsniai atspindi „trijų dienotvarkių“, t.y. trijų šiuolaikinės dailės raidos tarpsnių kritikos kontekstą.

Kai kurie išeivijos dailininkai dalyvavo ŠMC surengtose kolektyvinėse Lietuvos dailės parodose. Varnelis buvo kviestinis svečias antrojoje grupės „24“ parodoje (1992). Gyvenanti Lietuvoje Karla Gruodis su video-instaliacijomis dalyvavo Kęstučio Kuizino kuriojamoje parodoje „Joana Arkieta. Aštuoni komentarai“ ir metinėje George Soros šiuolaikinio meno centro surengtoje parodoje „Dėl grožio“ (abi 1995), kurią sudarė Sandra Skurvidaitė ir Raimundas Malšauskas. Stasio Eidrigevičiaus kūriniai buvo įtraukti į Eriko Grigoravičienės sumanytą parodą „Veiksmai ir vaidinys“ (1992). Ypatingas patiriamosios integracijos pavyzdys buvo ir ŠMC surengta Vilniaus dailės akademijoje vieną semestrą dėciusio Kęstučio Zapkaus studentų paroda „Geros blogybės“ (1992). Čia tikty bent trumpai paminėti kitus Dailės akademijos ryšius su išeivija. Be Zapkaus, padėstyti joje 1992 metais buvo kviestas Žibuntas Mikšys. 1995-aisiais dizainerių praktikai Dailės akademijoje vadovavo Vladas Žilius (šios praktikos darbų parodėlė buvo surengta „Arkos“ galerijoje). Kaziui Varneliui ir Vytautui Kašubai suteikti Dailės akade-

(Nukelta į 2 psl.)

Šiame numeryje:

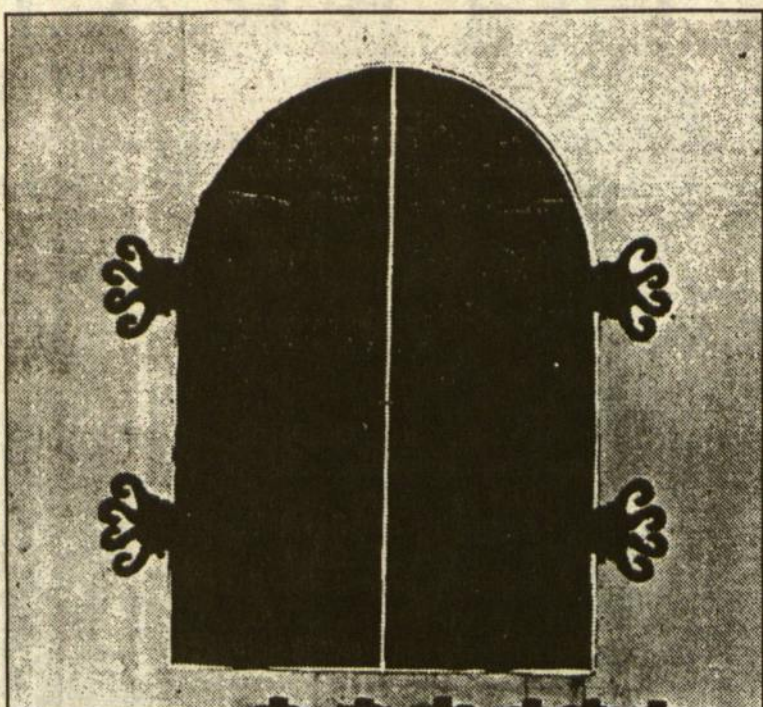
Rašytojas Balys Sruoga • Suartėja išeivijos ir Lietuvos dailė • Pasaulio rašytojai apie žmogiškus rūpesčius • Donaldas Kajoko eilėraščiai • Jolitos Kavaliūnaitės humoreska • Dailininkas Juozas Bagdonas • Los Angeles Dramos sambūris

Lietuvių išeivijos ir Lietuvos dailės suartėjimas

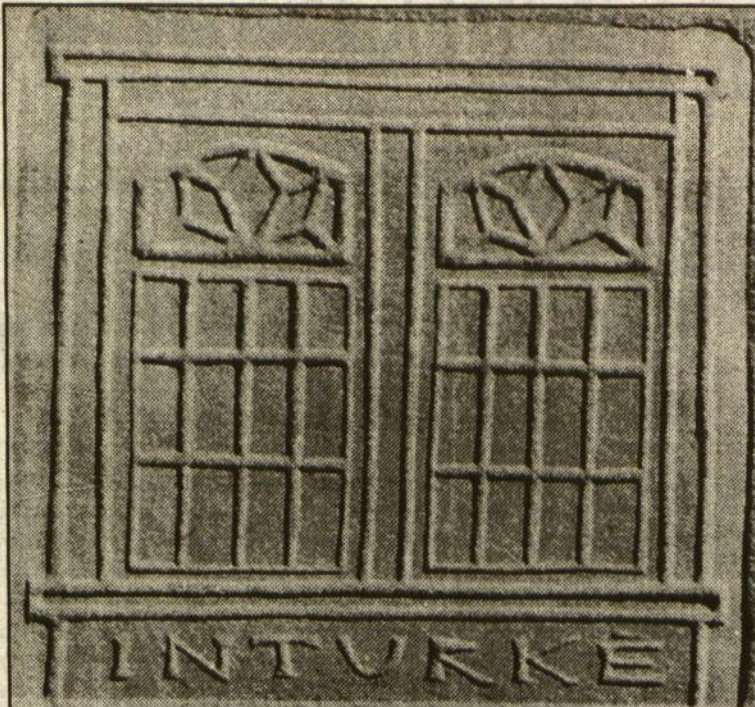
(Atkelta iš 1 psl.)

mijos daktarų, o Antanui Tamošaičiui — garbės profesoriaus vardas. Paminėtinos ir išeivių įsteigtos premijos akademijos studentams: Viktoro Vizgirdos premija (steigėja Elena Vizgirdienė) — tapytojams už kūrybišką „Ars“ tradicijų tęsimą, Kazio Varnelio premija — už geriausius studentų meno dienų darbus, Antano Tamošaičio — už kūrinius, susijusius su tautodaile.

Dar liko trumpai apžvelgti išeivijos dailininkų parodas naujai susikūrusiose privačiose bei atskirų institucijų galerijose ir lietuvių dailininkų parodas — išeivių bendruomenėse. Iš galerijų aktyviausia šios krypties „Vartų“ veikla. 1993-1995 metais čia surengtos aštuonios išeivijos menininkų parodos: 1993 metais — Vyto Sakalo, poetės Aldonos Gustas piešinių ir Iwonos D. Kaz-Jepsen objektų-dežucių, 1994 metais — Vlado Žiliaus piešinių ant popieriaus, 1995 metais — dvi Algimanto Kezio fotografijų ir leidinių, Jolantos Janavičienės piešinių ir Tomo Sipavičiaus tapybos parodos. „Vartų“ veikla išsiskiria dar ir tuo, kad ši galerija surengė Lietuvos dailės parodų išeivijos bendruomenėse. 1995 metais ji parodė nuolatinių savo eksponentų kūrybą Balzeko Lietuvių kultūros mu-

Iš parodos „Langai“, vykusios Lietuvių dailės muziejuje, Lemont, Illinois, 1992 m. birželio 6-14 d. — kairėje: Algimanto Kezio nuotrauka. dešinėje:

Viktorijos Daniliauskaitės kūriny.

zijoje ir Čiurlionio galerijoje, Čikagoje.

Penkias išeivių dailininkų parodas surengė „Lango“, dvi — „Lietuvos aidą“, dar po vieną kitą — „Arkos“, „Šiaurės Atėnų“, Kultūros fondo ir Medalių galerijos. Galerijose parodyti savo kūrybą gali mažiau žinomi ar net visai Lietuvoje negirdėti išeivijos dailininkai. Sakykim, „Langas“ pristatė skulptorių iš Paryžiaus Adomą Samogitą (1991), surengė dvi Inos Skar-

džiūtės-Kozel tekstilės (1993, 1994) ir Jūratės Bigelis-Silverman popieriaus meno (1994) parodas. Žibunto Mikšio parodų surengta „Šiaurės Atėnų“ ir Šiaulių galerijose, taip pat Vilniaus universiteto bibliotekoje. Adomo Galdiko jubiliejui paroda iš savo fondų surengė Nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka.

Atskirai norėčiau pažymėti integracijos reikšnius ekslibriso baruose, kur bene anksčiau

ir prasidėjo aptariamieji procesai. Pirmosios lietuvių ekslibrisų parodos Vakaruose iš asmeninių kolekcijų buvo surengtos 1973 metais, o 1980-aisiais Čikagoje lietuvių ir anglų kalba buvo išleistas išeivijos kolekcionieriaus Vitolio Vengrio albumas *Lietuvių ekslibrisai*, kuriame drauge buvo sudėti Lietuvos ir išeivijos autorių kūriniai. Tais patis Vitolis Vengris padėjo 1991 metais Vilniaus menininkų rūmuose surengti parodą „Užsienio lietuvių ekslibrisai“, išleistas katalogas su jo įvadu. Plėtojant Lietuvos ir išeivijos ekslibristų ryšius, daug prisideda vilnietis dailininkas Alfonsas Čepauskas. Bendromis išeivijos ir Lietuvos pastangomis buvo surengta Vydūno 125-mečiui skirta ekslibrisų paroda-konkursas, 1993 metais ekspozicijos fondo galerijoje, galiausiai 1995-aisiais Čikagoje. Joje dalyvavo trys buvo pirmjuotoja ypač daug išeivijos dailininkų. Konkurso rengimui ir katalogo leidimui aukėjo Čikagos lietuvių. Lietuvoje jubiliejaus proga nuolat skelbiamuose ekslibrisų konkursuose drauge su kitų kraštų ekslibristais dažnai dalyvauja ir lietuvių išeiviai (Vytautas Virkau, Adolfas Vaitaitis, Viktoras Simankevičius, Archibaldas Bajoraitis, Veronika Švabienė ir kt.).

Iš kitų dailės šakų dar reikėtų išskirti keramiką ir tapytinius keramikos simpoziumus Panevėžyje. Nuo 1990-ųjų ši renginių organizuoja Panevėžio dailės galerija. Labai aktyvus simpoziumų dalyvis ir konsultantas yra keramikas iš JAV Rimas VisGirda. Jis dalyvavo pirmajame simpoziume 1989 metais, taip pat 1991, 1992, 1994 metais. Jo straipsnis įdėtas ir puikiai išleistame Panevėžio simpoziumų kataloge (parėmė Soros Šiuolaikinio meno centras). Beje, vienas iš Panevėžio keramikos simpoziumų iniciatorių Alvydas Pakarklis nuo 1991-ųjų apsigyveno JAV, Čikagoje, kur neblogai įsitvirtino, ir dar keletas keramikų, neseniai išvykusių iš Lietuvos.

Išeivijos bendruomenių pastangomis Lietuvos dailininkų parodų daugiausia surengta JAV, Čikagoje ir Lemont'e. Jau Čikagos Čiurlionio galerijoje pirmieji personalinės parodos surengė Vytautas Cipijauskas ir Rimtas Tarabilda, 1987 metais — Rimantas Dichavičius, 1988 metais — Vytautas Valius ir Vija Tarabildienė. 1987 metais ir Algimantas Kezyš pirmą kartą įtraukė dviejų Lietuvos fotografų kūrinius į savo rengiamą kasmetinę fotografijos parodų ekspoziciją Čikagoje. Tokių parodų jau surengta dvidešimt keturios, ir jose drauge su išeiviais gausiai dalyvavo Lietuvos fotomenininkai.

Atgimimo metais JAV įvyko kolektyvinių lietuvių grafikos parodų: Čikagoje — „Dovana Čiurlionio galerijai“, Lemont'e — „Lietuvos dovana mums“ (abi 1991). Įdomu, kad pirmąją parodą sudarė Lietuvos dailininkų Sąjūdžio rėmimo grupės dovana Amerikos lietuvių bendruomenei. 42 dailininkų 85 kūrinių po truputį privatių asmenų buvo suvežti į Čikagą. Tais pačiais metais Lietuvos kultūros fondas ir Dailininkų sąjunga drauge su Balzeko Lietuvių kultūros muziejumi suorganizavo Čikagoje „Lietuvių grafikos ir akvarelės“ aukcioną. 1991 metais Čikagos Čiurlionio galerijoje buvo surengta Vilniaus dailininkų grupės paroda, skirta Vyriausiojo Lietuvos išlaisvinimo komiteto baigiamajam seimui (komitetas ir globojo šią parodą). 1992-aisiais Lemont'e įvyko Eglės Jaskūnienės sudaryta paroda „Vilniaus grafika ir akvarelė“. Išleisti visų šių parodų ir aukciono katalogai. Tai pačiais 1992 metais Melbourne, Australijoje, karališkajame technologijos institute įvyko Mikalojaus Vilučio organizuota lietuvių šiuolaikinių estampų paroda, kurią finansaiškai parėmė Australijos lietuvių jaunimo sąjunga, katalogo leidybą finansavo Atviros Lietuvos fondas.

Iš naujausių kolektyvinių parodų ypač įdomi 1996 metų kovo mėnesį Balzeko Lietuvių kultūros muziejuje, Čikagoje atidaryta sovietmečiu kurto nonkonformistinio Lietuvos meno paroda, sudaryta iš privatių Amerikos rinkinių („Smuggled Art“ — „Kontrabandinis menas“). Jos kuratoriai Danas Lapkus, dailėtyrininko specialybę įgijęs Vilniaus dailės akademijoje, vėliau tobulinėjis University of Illinois at Chicago, daug reikiama Čikagos lietuvių meniniame gyvenime. Naujas to gyvenimo reikšmės — 1994 metais Čiurlionio galerijoje surengta dailininkų, per pastaruosius dešimt penkiolika metų atvykusių iš Lietuvos gyventi į JAV, paroda. Joje dalyvavo dvidešimt keturi menininkai, daugiausia VDA auklėtiniai.

JAV surengta ir personalinių, daugiausia grafikos ir fotografijos, parodų. Pažymėtini Algimanto Kezio projektai ir jo parodų rengimo iniciatyva. Vienas gražiausių aptariamų integracijos pavyzdžių yra Viktorijos Daniliauskaitės raizinių ir Algimanto Kezio fotografijų bendros tematikos paroda „Langai“, įvykusi 1992 metais Lemont'e, 1995-aisiais Vilniaus „Vartų“ galerijoje ir 1996-aisiais Lemont'e surengta Kezio fotografijų paroda „Grįžtančių paukščių preliudijos: Lietuva — bevardės impresijos“. 1994 metais Lemont'e ir Leono Narbutio studijoje Čikagoje įvyko Mykolo Vilučio grafikos, 1996 metais (Nukelta į 3 psl.)

Mūsų literatūros klasikas Balys Sruoga

(Atkelta iš 1 psl.)

ga, teatro ir literatūros atžvilgiu buvo aštrus, tiesus kritikas. Labiausiai Sruogą traukė teatras: ne vaidyba scenoje, bet kūryba scenai — dramaturgija. Jo dramaturgijos pradžia — istorinė drama „Milžino paunksmė“, specialiai parašyta 1930 metais paskelbtam literatūros konkursui minint 500 metų Vytauto Didžiojo mirties sukaktį.

Kaip ir viskas ryšium su ypatingu Balio Sruogos asmeniu, taip ir šis jo kūriny buvo tam laikotarpiui neįprastas: vertinimo komisija net pažymėjo, kad „Milžino paunksmė“ premijai netinkama. Tačiau ši drama greit sukėlė literatūrinės audras ir karštas polemikas ir įžiebė didelį visuomenės susidomėjimą.

„Milžino paunksmė“ tai visai naujoviškas kūriny ne tik paties Sruogos kūryboje, bet ir visoje lietuvių dramaturgijoje. Šioje dramoje pagrindinis veikėjas, Vytautas Didysis, net nepasirodo scenoje. Žiurovas regi jį per jo draugų ir priešų veiklą. Vienas iš priešų buvo Vytauto pusbrolis Švitrigaila, kovomis ir intrigomis bandęs paveržti iš Vytauto Lietuvos sostą. Tik po Vytauto mirties išrinktas Didžiojo Lietuvos kunigaikščiu Švitrigaila dėjo pastangas visiška atsisirbt nuo Lenkijos ir Jogailos, supratęs, kad tai buvo ir Vytauto pagrindinis tikslas.

Antra iš žymiųjų Balio Sruogos dramų — „Kazimieras Sapiega“. Kazimieras Sapiega, didysis Lietuvos etmonas ir Vilniaus vaivada, buvo vienas iš galingiausių Lietuvos didikų 17 amžiuje siekęs nutraukti pragaistingą Liublino uniją. Bet pralaimėjęs mūši, netekęs sūnaus, krašto intrigų nuvargintas, Sapiega, šios dramos pabaigoje, prabyla miniai mums žinomu garsiuoju monologu.

1943 metai, kada Hitlerio Vokietijai nepavyko subalizuoti Lietuvos jaunuolių ir SS batalioną (faktas, kuris absoliučiai nutylimas, kada Lietuva beato dairiška smerkiama už būtus ir nebūtus nusikaltimus), buvo siaubo metai visiems, ypač Lietuvos inteligentijai. Ypač tiems, kurie buvo suimti ir išvežti į Stutthofio koncentracijos stovyklą, kaip įkaitai. Jų tarpe — Balys Sruoga.

Didžiadvasiai žmonės nelengvai palaužiami, nors totalitariniai režimai juos ypatingai laužo. Siaubingasis Stutthofas palaužė Sruogos kūną, bet ne dvasią. Kaip vėliau pasakoją gyvėlikę draugai, rašytojas parodė didelį dvasios atsparumą, o su nevilnint kovojo, kaipgi kitaip, jei ne kūryba... Baisiomis sąlygomis Sruoga subūrė diskusinį kultūrininkų būrelį „Aitvarus“ ir net parašė lyrinę tragediją „Pavasario giesmė“ ir keturias komedijas: „Uošvė“, „Dobilėlis penkialapis“, „Pagunda“, „Pranciškiuko marškinėliai“. Žmogus, kuris sugeba juoktis ir išjuokti nužmogėjimą, sunkiai palaužiamas.

Sovietams užėmus rytinę Vokietiją, Sruoga buvo sugrąžintas Lietuvon. O tačiau... čia, išsiilgtą, numylėtą tėvynę, nesidėjo jam dvasinis kacetas. Nes Lietuva jau buvo pažymėta kųjų ir pjautuvų, kurie plėkė ir pjovė žmonių sielas. Nors Sruogai buvo leista profesoriauti Vilniaus universitete ir trumpu laisvalaikiu atsidėti kūrybai, bet greitai pasidarė aišku, kad jo kūryba „netarnauja Tarybų Lietuvos liaudžiai“, todėl kritikuotina, įtartina, reikalinga „taisymo“ bei patarimų „iš aukščiau“. Kada rašytojų susirinkime Sruoga pažada „pateikti naujų tarybinių heroizmų

Petras Aleksandravičius. Balys Sruoga. Medalis. bronz, barjefas. Dm 35.

persmelktų kūrinių“, galima suprasti, kaip skaudžiai jo dvasią pjovė sovietinis pjautuvas. Tačiau dar pagilino faktas, kad kaceto atsiminimų knyga *Dievų miškas* buvo pikta iškritikuota ir, Sruogai gyvam esant, neišleista. (*Dievų mišką* išspausdino tik praėjus 10 metų po rašytojo mirties.)

Šioje knygoje Sruoga aprašo šurpius kalinių gyvenimo epizodus lakoniškai, be sentimentų, ironiškai žvelgdamas į vaizduojamą tikrovę. Kaip Algis Samulionis, monografinės studijos *Balys Sruoga* autorius, rašo, „Sava kancija Sruogai nebuvo esminis dalykas. Jam, rašytojui humanistui, buvo svarbiau suvokti išgyventų baisių priežasčių. Įprastinis šypsotis ten, kur niekas nesišypso, buvo Sruogos „ezio dygliai“ — priemonė pakelti tai, kas siaubinga. [...] „Tragiškos ir siaubingos temos traktavimas kandžia ironija ir pakaruoklišku humoru, išskiria *Dievų mišką* iš įprastinės lietuvių literatūros. Ta knyga daro su niekuo nepalyginamą įspūdį“.

Šiuo metu *Dievų miškas* išleistas anglų kalba. Vertėja — rašytojo dukraitė Aušrinė. Kaip ir daugelio genialių asmenybių, taip ir Sruogos gyvenimas buvo audringas ir skaudus. Ypač jo pabaiga. Nėgana, kad kaceto palaužta sveikata, kad kankino ilgesys ir nežinia, kur pokario chaosas nunešė mylimą žmoną ir dukrą. Rašytoją slėgė ir dvasinis nuplakimas. Apie tai sužinojęs jo draugų, pažįstamų, studentų prisiminimų knygoje *Balys Didysis*.

Rašytojo dvasios plėkėjai-nikotai — sovietinės vidutinybės — žmonės, pilni pagiežos ir pavydo „buržuazinės Lietuvos genijui. Jie nuolat Sruogą „mokė“ kaip „tapti tarybiniu rašytoju“, nuolat „taise“, pikta kritikuodami jo brandžiausią, kancioje gimusį, veikalą *Dievų mišką*, patys būdami toli už literatūros ribų. Toje, vis tirstėje socrealizmo tamsioje, rašytojo paguoda buvo jo studentai, jie gerbė jį ir jo kūrybą, suprato gniuždomą dvasią, gausiai lankė jo paskaitas.

Sruogai mirus, į laidotuves susirinko minios žmonių, ir, žinoma, kaip prisiminimuose rašo jo studentai, prisistatė raiti kareiviai — „apsauga“. Valdžia susirūpino, kad tik nekilnyt patriotinis prasiveržimas. Ir miręs Sruoga buvo tarybinei nomenklaturai pavojingas! „Palydėjom ir paskutinę kelionę šviesų ir dorą žmogų, kuriam už tai buvo atlyginta fizinėm ir dvasinėm kanciom“, rašo atsiminimų knygoje Elena Naginskaitė-Vajėgienė.

Bet Balys Sruoga tebegyvas mums savo kūryboje ir tebegyva jo numylėta Lietuva. Parafrazuojant jo žodžius Kazimiero Sapiegos lūpose, norisi pasakyti, kad: „Pokomunistinio chaoso speiguose, po stora abejingumo miline, tebeplaka tikroji Lietuvos širdis — gydanti-kelianti-kylanti“. Tuo Balys Sruoga visada tikėjo.

Nijolė Jankutė

Jolita Kavaliūnaitė

BARBORĖLĖ

Rytmečio paukščiams pračiulbėjus, bundančios saulės spinduliams prasilejusi ir įsikverbus į apgenėtų krūmelių apsuptą namą, kėlėsi Barborėlė.

Dar ne visai apšviestame miegamajame ji priejo prie ualeitinio stalo, patraukė stalčių, įkišo į jį ranką, išsitraukė kojines ir... apsidžiaugė.

— Kaip gera, kad vakar suspėjau atrinkti tas visas „pančiakas“, galvojo ji. — Dabar man besirengiant jos nesimaišys ir nebegrės pavojus „apsipantiakinusi“ iš namų išeiti. Pagalvojus apie vos išvengtą pavojų net šiurpas perbėgo jai nugara.

Nemažiau sekėsi jai ir rubinėje. Nuo pakabituvo nuėmė suknelę ir į ją pasižiūrėjus vėl ji nudžiugo savo darbštumo pasekmėmis: — Vis dėlto gerai, kad tą „kalnierių“ užvakar nuardžiau ir jo vietą prisivau apykaklėle, o tuos „guzikus“ pakeičiau sagomis. Dabar visai kitaip — gražiau apsiręngusi — gyveniu, galvojo ji. Nemažiau pasitenkinimo jai suteikė prijuostė, kabanti „žiursto“ vietoje, ir skautiškas kaklaraštis, pakabintas prie skautininkės aprangos. — Ir tas „šlipsas“ jau pašalintas, galvojo ji.

Sekėsi jai taip pat ir brangenybių dėžutėje. Tarp gintarių gražiai sulietos jos aukšinės grandinėles spindėjo „lenciugėlių“ vietoje, o sagutės tvarkingai gulėjo „broškėlių“ skyrelyje.

Tik sunkiau jai buvo su tomis „paduškėlėmis“. Gi tiek ji jų buvo prisisiuvinęjusi! Tiek ji jų gražiomis tautinių spalvų tulpėmis išsikailiusi! Bet ir čia Barborėlė save nusi-gailėjo. Gi tvirtavale ji buvo. Ir jas — tas „paduškėles“ — sudėjo su visais kitais savo pašalintais daiktais į šiukšlių maišą ir, jį tvirtai užrišus, ryžtingai leidosi laiptais į namo požemius, kur, jį palikus, užrakino duris ir raktą giliai įgrūdė į raštinėles raktų stalčių. Ir tada su karžygišku pasiryžimu ėmėsi siūlo ir adatos ir puolė į darbą. Ir netrukus Barborėlės namuose ant minkštasulio ir kėdžių spokšėjo nemažiau spalvingos, nemažiau tulpėtos pagalvėlės ir šis — estetiškas — kėdžių minkštumas viliojo viliojo pažįstamus ir draugus. Ir atvaziuodavo pas ją svečiai ir viešni iš arti ir toli, rytai ir vakarais, žiemą ir vasarą.

Ir vaishą buvo ta Barborėlė. Ir, žinoma, vaišinti turėjo kuo. Užrakinus „sklepa“, įsitaikė rusi, kuriame rauginti agurkai ir kopūstai jau seniai buvo perkelti iš „bliūdų“ ir dubenių, ir pagal užraugimo datą sužymėti ir tvarkingai sueliuoti spintoje.

Tačiau iš susijaudinimo beveik ji drebėjo, kai teko tarkuotų bulvių mišinio kupinus šaukštus pirmą kartą lieti į keptuvę. Gi jaut-

ri buvo ta Barborėlė.

— Kazin ar iškeps jie tokie pat skanūs kaip ir „petelnėje“? rūpinosi ji. Tačiau bulvinių blynų smagus čirškėjimas ją ilgai nurašino.

Tad ir vėl su atgrysiu pasitikėjimu Barborėlė sukiūdavo siūtais, vidudieniais ir vakarais savo jaukioje virtuvėlėje. Ir galų gale vieną dieną vietoj „pašmožintų cibuliukų“ pylė pakepintų svogūnėlių ant didžkukulių, kuriais ji ruošėsi vaišinti svečius.

Teisybė, didelis buvo Barborėlės namų pertvarkymas. Bet dabar, jį atlikus — atsinaujinus fiziškai ir dvasiškai — ji ir vėl laukė svečių.

Suskambėjo priekinių durų skambutis, ir apsilvikiusi suknele su balta apykaklėle ir smulkiomis sagutėmis, pasipuošusi auksine grandinėle ir gintarine sage, apsiėjusi tulpėta prijuostėle, su ramiu pasitikėjimu plačiai jai atidarė duris ir su šviesa šypsena sutiko seniai lauktus svečius.

Nuoširdžiai kvietė Barborėlė juos į vidų, sodino ant pagalvėleis išpuoštų kėdžių, vaišino keptuvėje iškeptais bulviniais blynais ir dar iš rusio atneštais dubeniuose pateiktais raugintais agurkais ir kopūstais. Gi gera buvo ta Barborėlė.

Kai atėjo laikas svečiams išvykti, linkėjo ji jiems geros kelionės ir žadėjo su jais susirašinėti.

O jie — tie taip laukti svečiai — tarė: — Kaip miela su tokiu „komunikabiliu“ žmogumi pabendrauti tokiuose „konfortabiliuose“ namuose.

Nesuprato Barborėlė tų jų tartų žodžių. Būtų jie — tie ilgi ir nesuprantami žodžiai — gal ją ir išgąsdinę, jei ji nebūtų pamaciaus, kad jos svečiai jai šypsoi. Taip ji suvokė, kad jie ją giria ir šis jų nuoširdumas giliai sujau-dino jos širdelę.

— Palaukite, — tarė ji. — Neišleisiu jų taip. Įdėsiu jums šį tą parsivežti namo.

Ir ryžosi ji bėgti į rūsi, kur buvo sukrovus pilna gėrybių, bet iš to susijaudinimo netyčia pagriebė raktus į „sklepa“, iš kurio atnešė maišą su tomis išmestomis „pančakomis“ ir „paduškėmis“, su tais nevykusiais „kalnieriiais“ ir „guzikais“, su tais nereikalingais „lenciugėliais“ ir „bliūdais“, su tomis pašalintomis „petelnėmis“ ir „broškėmis“ ir įdavė jį jiems.

— Parsivešite... pasidžiaugsite! — tarė ji.

Paėmę sunkų maišą, svečiai nudžiugo ir tarė:

— Čia tikrai „adekvatiška“ dovana.

— Kaip jau sakote, tegu taip ir bėna, — šluostydamosi ašaras prijuostelės kampuku, Barborėlė lydėjo išvažą svečius.

Išvykus svečiams, nusileido saulė, nutilo paukščių čiulbesys ir svirplių smuikavimas ir kitų vabalų čezėjimas pradėjo kilti iš namus apsupančių krūmelių ir žolės. O Barborėlė, padėjus galvą ant pagalvėlės, ramia sąžine saldžiai užmigo.

20-ojo amžiaus žmogaus rūpesčiai

VYTAUTAS
GIRDZIJAUSKAS

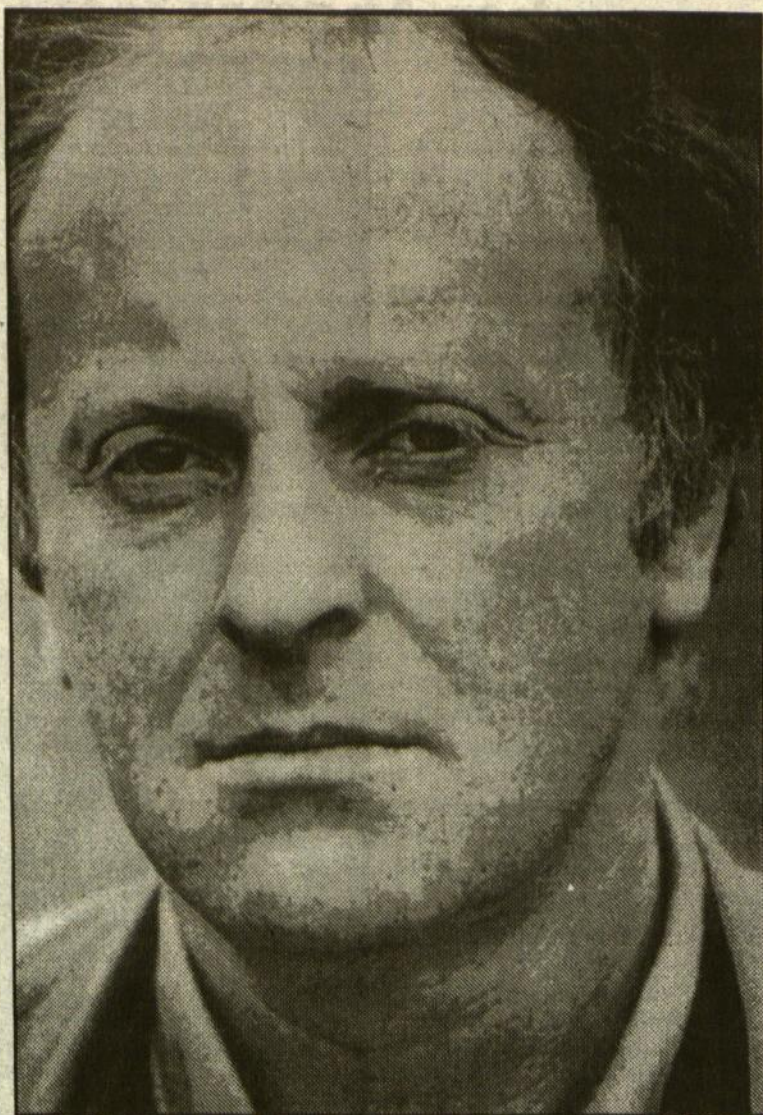
Sunkiausi tarp šių nusikaltimų yra ne autorių persekiojimas, ne cenzūros ribojimas, ne knygų deginimas. Yra nusikaltimų daug sunkesnių — panika knygoms, jų neskaitymas.

Josif Brodskij

Gyvename paradoksų amžiuje. Nebuvo nuo amžių leidžiama tiek daug knygų, nekuriama tiek filmų, nestatoma tiek teatrų ir mokyklų kaip dabar. Niekada nebuvo tiek rašytojų, dailininkų, kompozitorių, mokslininkų kaip šiame amžiuje. Niekada nebuvo žmogus pakilęs tiek aukštai — jau beveik ranka pasiekiamos žvaigždės. Ir niekada nebuvo nupuolęs taip žemai, nesielgęs taip niekingai ir įžuliai kaip 20-ajame amžiuje. Niekada nebuvo tiek žudančių ir nusižudančių, tiek nežinomų kapų, tiek mirtinų ligų ir ligonių, tiek bepročių, debilų, kitokių išsigimėlių. Niekada nebuvo žmogus pasiekęs tokios galimybės — jis pajėgus susprogdinti savo planetą ne vieną, o kelias dešimtis kartų. Ir niekada jis nebuvo toks silpnas ir bejėgis kaip dabar. Pats prieš save silpnas. Niekio esminga daugiau nesužinojęs apie save kaip prieš šešis ar septynis tūkstančius metų. Jei anais laikais jis galėjo save guosti ir viltis kitapusiniu gyvenimu, kitapusine būtimi, tai dabar ir to beveik nebėliko. Mokslas, į kurį 19-asis amžius dėjo tiek daug vilčių, nieko nauja apie žmogų ir apie Visatą nepasakė — mirtis kaip buvo, taip ir liko tokia pat mįslinga ir neįveikiama. Ji neatvėrė ir turbut neatvers savo slaptingų durų, nepaisant visų pastangų, kurias dėdė tiek mokslininkai, tiek dvasininkai, tiek kiti ateities būrejai. Literatūra, ir apskritai menas, tebėra vos ne vienintelė oazė, kurioje 20-ojo amžiaus pabaigos žmogus gali gauti atgaivą, susigrąžinti dvasios ramumą, rasti tikslą. Suprantama, jeigu jis nori ieškoti, jeigu knyga jam dar tebėra neįkainojama vertybė.

Trisdešimt septyni iškiliausi mūsų amžiaus kūrėjai (nuo 1903 iki 1997) dalijasi su mumis mintimis, išsako savo rūpesčius apie kūrėjų, žmogų ir pasaulį knygoje *Kalba Nobelio premijos laureatai* (Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 1997). Knygos sudarytojo, redaktoriaus ir komentatoriaus Juozo Jasačio žodžiais tarant, „skaitydamas šias paskaitas, pasijunti tarytum patekęs į tikrą intelektą, dvasios puotą“ (p. 8). Tam, kas yra susirūpinęs tik savimi, kas yra patikėjęs išgalinguoju konkurencijos ir verslo dėsniu, ši knyga naudos daug neduos. Jis čia nieko neras apie pilną, pridėtinę vertę, šešėlinę ir kitokią ekonomiką. Nėra čia receptų kaip daryti karjerą, tapti prezidentu, įminti painias ir suktas loterijų pinkles, susišluoti milijonus. Bet apie žmogų ir pasaulį jie čia sužinos šį tą daugiau nei iki šiol. Apie kūrybą taip pat. Ir apie kultūrą.

Savo rūpestius svarbiausiais mūsų amžiaus klausimais išsako visų kontinentų literatūros kūrėjai. O tuo pačiu ir informuoja, skelbia. Antai apie Pietų Amerikos kultūrą, jos savitumą, jos dvasią Gabriel Garcia Marquez vienas sakinyse suteikia daugiau žinių nei ištisi enciklopedijų tomai: „Dar praėjusiam šimtmečyje vokiečių delegacija, paskirta tyrinėti tarpvandenyninio geležinkelio statybą per Panamos sąsiaurį, pareiškė, kad projektas įmanomas tik su viena sąlyga: jeigu bėgiai bus gaminami ne iš geležies, kuri retai aptinkama tame regione, bet iš aukso“ (p. 231).

Josif Brodskij

Perskaičius šiuos žodžius prieš akis iškyla šio auksinio kontinento keistenybės ir paslaptys, kurios mums, europiečiams, taip branginantiems auksą, darosi visai nesuprantamos. Kitaip tarus, genialūs autoriai tas paslaptis prie mūsų priartina, šiek tiek praveria duris į jas. Apie savų kontinentų (ir ne tik geografinių) keistenybes kalba Egipto prozininkas, dramaturgas ir eseistas Naguib-Mahfouz („Aš verčiau pavaizduosiu šią islamo civilizaciją kaip besikeičiančią dramatišką padėtį ir pabrėšiu vieną ryškiausių jos bruožų“, p. 299), Tolimųjų rytų šalies prozininkas Kenzaburo Oe apibūdina apie Japonijos ir savo paties dvilypumą („Šiuolaikinė Japonijos kultūra, būdama maksimaliai atvira Vakarų įtakai, ilgai sugebėjo išlaikyti paslaptį dalykų, visiškai nesuprantamų ar bent sunkiai sumintamų Vakarų žmonėms“, p. 367). Pietų Afrikos eseistė ir prozininkė Nadine Gordimer apie kūrybą ir būtį, sako: „Pradžioje buvo žodis. [...] Žodis, tapęs Kūriniu“ (p. 338). Gal tik iš Australijos neatėjo ši karta jokios žinios. Truputį apmaudu. [N. B. Australas nobelistas Patrick White mirė prieš keletą metų.]

Arčiausiai mūsų, žinoma, Europa. Jos rašytojų knygoje beveik dvi dešimtys. O daugiausiai laurų gavę iš europiečių — prancūzai. Su jais gali varžytis tik amerikiečiai, nors Pietų Amerika mažai kuo nusileidžia. Tai didieji. O iš mažųjų tautų didžiutis galų islandai, turintieji savo Halldor Laness, čekai — Jaroslav Seifert, serbai — Ivo Andrić. Iš artimųjų arčiausiai mūsų širdies, suprantama, Czesław Miłosz, kurį nuo mūsų skiria tik kalba. Ir gimtinė, ir mokslo metai prabėgo čia, Lietuvoje. Lietuvos jis niekada neužmiršo, ją jis laikė ir tebelaiiko „mitų ir poezijos žeme“ (p. 220). Lietuvos dvasios jo niekad nėra palikusias. „Yra palaima iš likimo gauti tokį mokyklinį ir universitetinį studijų miestą, kokį buvo Vilnius, — fantastiškas ir šiaurės girias perkeltas italiskas baroko architektūros miestas, kur kiekviename akmenyje glūdi istorija“ (ten pat). Tai glosto širdį, kelia dvasią, leidžia viltis, kad 21-ojo amžiaus panašios sandaros knygoje atsirastų ir tikrai lietuviškas įrašas.

Nors tai ir nėra pats svarbiausias dalykas, bet kai žvilgtelį į istoriją, pasidairai po pasaulį, kai klausą pasiekia, akį užgauna ne tik Czesław Miłosz'o, bet ir Oskaro Miłašiaus, Adomo Mickevičiaus, Igno Domeikos, Kazimiero Simonavičiaus (Simenavičiaus) vardai ir pavardės, iškyla aišūs klausimai, kuriuos argumentuotai atsakyti niekas negali. Kaltės lyg ir nėra — tokie buvome, tokie ir tebesame, geranoriškai turtiname pasaulio kultūrą, likdami keičiančią dramatišką padėtį ir svarbiausiųjų ano meto doku mentų — statutų, kuriais gali didžiutis visa Europa, parašyti savo kalbą. Per mažai agresyvūs, per menkai ambicingi, per lėti, žodžiu, lietuviški. O gal dar mūsų laikas ateis. Juk ne už kalnų bendri Europos pinigai, vis menkesnė sienų, kitų barjerų reikšmė. Kalbų, kultūrų nivaliacija, vienodėjimas. Suprantama, lietuviškas substratas ten nebus labai jaučiamas, bet 21-ojo amžiaus Europos piliečių, matyt, tai labai netrikdys. Gal ir gerai.

Dar vienas artimesniųjų — Jozifas Brodskis su savo „Lietuviškuoju divertissementu“. Ir nors šioje knygoje apie Brodskio „lietuviškąją meilę“ neužsimename, bet kūryboje ir biografinėje jo ženklo yra liks. O Vilnius ir vyresnieji vilniečiai jo žingsnius dar mena. Dar ir dabar, po jo ankstyvos mirties (1996), jo balsas nostalgikai suskamba Vilniaus universiteto aulose. O po jo prabyla Czesław Miłosz, Tomas Venclova, išvertęs pluoštą jo kūrybos į lietuvių kalbą.

Kūrybos tema, greta žmogaus ir pasaulio, raudona gija jausta į visą knygos tekstą. Ernest Hemingway ir Albert Camus, Francois Mauriac ir Halldor Laxness, Seamus Heaney ir Vislava Szymborska vienaip ar kitaip užkliudo šią temą, bet tikrą studiją kūrybos tema pateikia mums prancūzų prozininkas Claudia Simon, kurią pats režiumuoja vienu sakiniu: „Ne įrodyti, bet rodyti; ne atkurti, bet kurti; ne išreikšti, bet atrasti“ (p. 279). Ši formulė tinka ne tik literatams, dramaturgams, režisieriams, bet ir dailininkams, kompozitoriams, net fotografams — žodžiu, visiems menams ir visiems menininkams. Bet literatai turi savo nuostabų instrumentą, be kurio literatūra apskritai nustoja egzistavusi — kalbą. Apie žmogiškąjį kalbos fenomeną taip pat užsimena ne vienas prelegentas, bet tikrą paskaitą pateikia ispanų prozininkas, poetas ir eseistas Camilo Jose Cela. Žvilgtelėjęs į žmogaus kalbą istoriskai, aptaręs kai kurias įžymybių klaidas, jis teigia „Mąstymas iš esmės yra susijęs su kalba. Maža to, su tam tikrais lingvistiniais minčių modeliais, atrodo, susijusi ir mūsų laisvė“ (p. 313). Tai jau ne tik meninės, bet ir mokslinės kūrybos aptarimas, nekalbant apie filosofinį pamušalą. O jei dar prisiminsime, kad ne vienas ir ne du iš garbiųjų prelegentų yra pažėrę lakių minčių apie holokaustą, ekologiją, tautinę ir religinę toleranciją, tai nesunkiai prieisime išvados, kad į „intelektą ir dvasios puotą“, anot Juozo Jasačio, gali būti pakviestas ir eilinis tarbutautinis nautojas, tiek garbus profesorius ir smalsus moksleivukas, ir tituluotas literatas.

Gal tik viena sritis liko šiek tiek primiršta ir „nuskriausta“ — tai politika. Nors visai be atgarsio neliko ir ji. „Bet iki to meto, kol valstybė kišis į lite-

LAPKRIČIO PRADŽIA LENTPJŪVĖJE

*kaimynas angelas su savo sūnumi
užsuko pas mane į lentpjūvę prisėdo
ant maišo pjuvenų pradėjo šneką lėtą
nevikriai apsimetęs žmogumi*

*apsimečiau ir aš atseit nežįgiuriu
nei plunksnų verpetuojančių ant gruodo
nei angelaičio garbanų neiššukuotų
šnekėjomės bemaž lig keturių*

*paskui tvirtai paspaudėm vienas kito ranką
jau emė sparčiai temt ir jis su sūnumi
mačiau galulaukėj padaręs milžinišką lanką
pradėjo bėgti paskui gerves ties gel. stotimi*

*ir nuvasnojo palei pylimą pavargėlis
aplipęs pjuvenom žvaigždėnais erkėmis*

KONSTATACIJA

*gal nuo tada kai leidai man Tvėrėjau
pažvelgti į ertmę tuščio tavo sodo
iš moterų kurias kadais mylėjau
labiau už savo gyvastį atrodo
man liko karalienės trys —
liga senatvė ir mirtis*

MOKYTOJAS

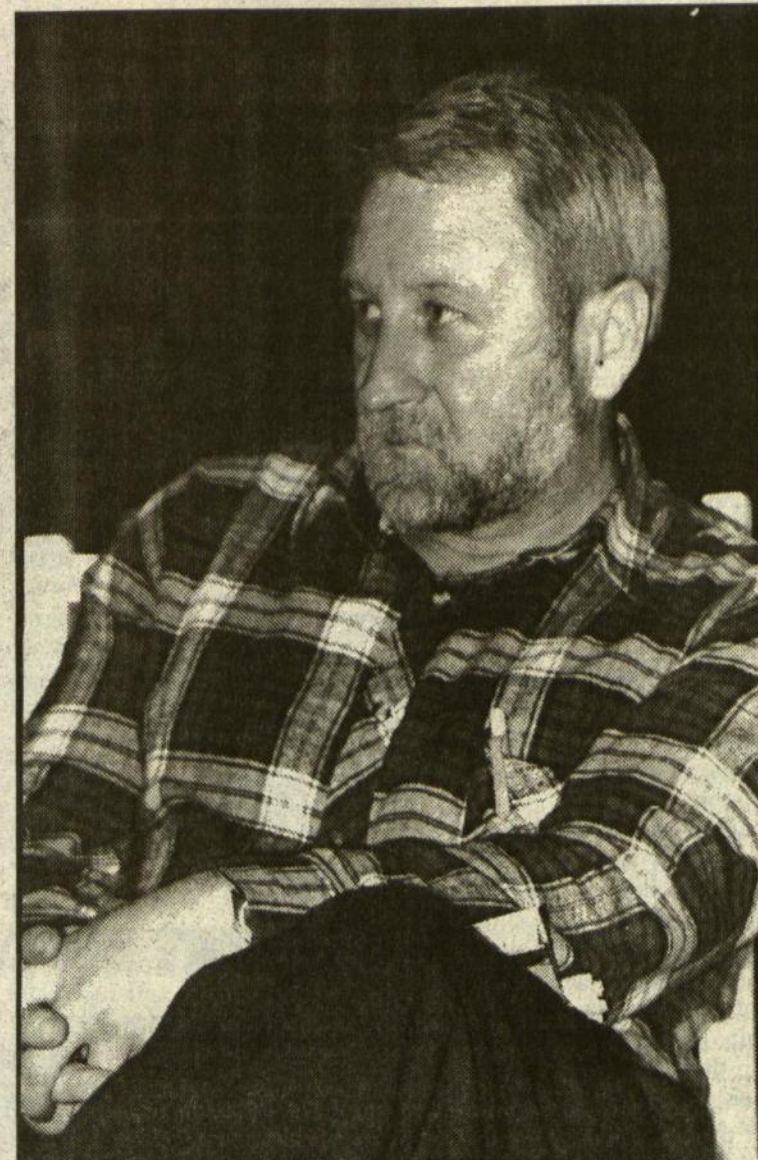
*jūs kalbat Mokytojau o aš pasuku kitur
kitu keliu į kito amžiaus erdvę
ir išgirstu kaip jaunos našlės verkia
lietuj prie nišų karstui iškirstų*

*jūs kalbat Mokytojau ir visus žodžius
imu į širdį gal todėl sunku man
ir vis daugiau kas dieną nešti kūną
kurs net dabar į Dievo panašus*

*jūs kalbat Mokytojau ir staiga — tylą
vaishi viršukalnės esybių nebylostę
tik švilpia vėjas virš erelio lizdo
tik švilpia vėjas mano dūdele*

ratūros reikalus, literatūra gali kištis į valstybės reikalus“ (p. 287), nedviprasmiškai pareiškia Jozifas Brodskis. Ir nors šie žodžiai mums mieli ir labai aiškūs, nors ne vienas iš mūsų yra patyręs tremtinio dalią (šios duonos yra ragavęs ne vien Brodskis iš nobelistų), bet į šią temą gal nesigilinkime. Juolab, kad ir mūsų valstybė į literatūros ir apskritai į kultūros reikalus kištis didelio noro nerodo. Knygoms meilės regis taip pat nejaucia didelės, nekalbant apie tautinės kultūros propagavimą užsieniuose. Jozifas Brodskis turbūt šitokią politiką pavadinęs nusikaltimu, ir ne bet kokių, o pačiu didžiausiu, nes knygų neskaitymas... Bet kur ten mums iki Brodskio! Juk pasaulio mažiesiems ir pasaulis mažesnis ir jų rūpesčiai mažesni. Pardon, išsprudo. Mąstykime ir kalbėkime apie didžiulius žmogaus rūpestius. O jei šios knygos dauguma didžiųjų nėra savi, arba ne visiems savi, tai ką jau čia padarysi, tokie jau esame, tokiais laikais gyvename. Ir vis dėlto ši puota, į kurią kvietia knyga su savo autoriais

Donaldas Kajokas

Donaldas Kajokas

Džojos Barysaitės nuotrauka

Donaldui Kajokui — šiemetinė Rašytojų sąjungos premija

1991 metais Lietuvos Rašytojų sąjungos valdyba įsteigė savo literatūrinę premiją už didelės vertės kurinius. Šią premiją jau gavo prozininkai Leonardas Gutasas, Jurgis Kuncinas, poetai Antanas A. Jonynas, Henrikas Čigriejus, Nijolė Miliauskaitė ir Onė Baliukonytė.

Šiomet, Trijų Karalių dieną, septintoji Rašytojų sąjungos premija buvo įteikta kauniečiui poetui Donaldui Kajokui už „Vagos“ leidyklos išleistą poezijos rinktinę *Meditacijos*.

Vilniuje, Rašytojų klube, susirinkusiems laureato kolegoms ir skaitytojams Donaldas Kajoko poeziją apibūdino Vilniaus universiteto profesorė Viktorija Daujotytė. Ji pasakė, kad Donaldas Kajokas iš kitų poetų išsiskiria savo poezijos giedra, išmintimi, filosofiniu požiūriu.

Kalbėjęs „Vagos“ leidyklos direktorius poetas Kornelijus Platelis pažymėjo, kad naujojo laureato poezijai būdinga nepasitikiškas išraiška, idėjom, baigtinėm mintim. Rinktinė *Meditacijos* pasizymi meditacija, kitokia būsena, kurios perteikti niekas kitas negali. Poetas deklaruoja neišsakomumą, ir ta nuostata siejasi su jo lyrinio herojumi. Savo poezija Kajokas visada stoja silpnųjų pusėje, kurį turi tam tikrą moralinę nuostatą. Jo poezijoje stipriausi vaizdai išgryninti, tais vaizdais poetas pasako daugiau negu žodžiu, kalba.

Padėkojęs už aukštą jo poezijos įvertinimą, Donaldas Kajokas perskaitė kelis savo naujus eilėraščius, kurių dalį (čia spausdinamuosius) perdavė *Draugo* šeštadieniniam priedui.

Algimantas Antanas Naujokaitis

Lietuvių dailė

(Atkelta iš 2 psl.)

Lemont'e — Viktorijos Daniiauskaitytės raizinių ciklo „Baltai“ ir Kęstučio Musteikio keramikos „Žemės atspalviai“ — parodos. Taigi, rengiant parodas, vyksta intensyvi išeivijos ir Lietuvos dailės integracija, sparčiai plėtojasi abipusiai asmeniniai ir instituciniai ryšiai, bendri parodų projektai ir kitos iniciatyvos. Šiame procese svarbi tiek tokių institucijų kaip LDM, ŠVC, KČDM veikla, tiek idėjinė ir finansinė Soros Šiuolaikinio meno centro, Atviros Lietuvos fondo, Lietuvos kultūros ministerijos, Lietuvos kultūros fondo ir kitų Lietuvos, išeivijos ir tarptautinių institucijų parama.

¹ Išeiviais autorė laiko ne tik Antrojo pasaulinio karo pabaigoje į

ne maro metui, o gyvenimo. Ir ateities. O paprasčiau ir su prantamiau tarus, puiki dovana išalkusiems prakilnaus dvasios peno.

Vakarus pasitraukusius žmones ir antrąją šių pabėgėlių kartą, bet taip pat sovietmečiu bei pastaraisiais metais dėl vieno ar kito priežasčių užsienyje apsigyvenusius dailininkus.

² 1991 metais — Vyto Sakalo; 1992 metais — Giedrės Žumbakienės, Algirdo Kurausko, Prano Domšaicio, Vytauto Kašubos, Juozo Bagdono; 1993 metais — Viktoro Vizgirdos, Adomo Galdiko 100-mečio, Petro Kiauleno; 1994 metais — Eugenijaus Budrio, Telesforo Valiaus, Juzės Katiliūtės; 1996 metais — Viktoro Petravičiaus 90-mečio parodos.

• Režisierius **Saulius Varnas**, po gastrolių Čekijoje, savo „Idiotų pasakos“ spektaklį 1997 metų rudenį buvo nuvežęs ir į Minską. Dostojevskio „Idiotą“ laisvai adaptavo dramaturgas Algirdas Landsbergis, pažodinių romano ištraukų prijungė režisierius Varnas. Į rusų kalbą, išverstą pjesę vaidina Vilniaus Rusų dramos teatro aktoriai. 1998 metų kovo mėnesį jie vaidins Sankt Peterburge, o baltlandį gastroliaus Sočyje, Kryme.

Niujorkietis dailininkas Juozas Bagdonas Lietuvoj

PAULIUS JURKUS

Dailininkas Juozas Bagdonas pernai vasarą ketvirtą kartą buvojo Lietuvoje. Pirmą kartą ten lankėsi 1992 metais, paskui — 1993, 1995 ir vėl 1997 metais. Kelionių tikslas — Lietuvą supažindinti su savo kūryba ir ją ten įtvirtinti. Paveikslus siuntė talpintuvuose, vežė pats su savim. Taip į Lietuvą nugabeno per 300 savo kūrinių. Ten surengė aštuonias parodas. Jos vyko: Vilniuje, Kaune (net trys), Klaipėdoje, Plungėje, Jurbarko ir vėliausiai — atšuntoji paroda vyko Mažeikiuose.

Supranta jis gerai, kad menininkas privalo rūpintis, kaip kūrybą pristatyti visuomenei. Tai moka organizuoti. Parodos buvo aprašytos spaudoje, paminėtos televizijoje, radijo laidoje. Rašyta ir apie jo abstraktinį meną. Jis pasidarė Lietuvoje žinomas dailininkas išeivis, modernistas, abstrakcinio meno puoselėtojas.

Pernai keliaudamas į Lietuvą, turėjo tris tikslus: surengti parodą Mažeikiuose, nes apie tai buvo kalbėta su įtakingais dailės žmonėmis; restauruoti savo kūrybos paveikslą, kuris ten buvo nusiųstas 1996 metų rudenį; Plungėje priešais Žemaičių dailės muziejų pastatyti savo skulptūrą. Savo programą įvykdė sėkmingai. Į Lietuvą išskrido liepos 15, grįžo rugsėjo 1, ten išbuvęs šešias savaites.

Paroda Mažeikiuose

Mažeikiai išaugo į patrauklų kultūros miestą, turi gerą teatro salę, dailės muziejų, kur vyko dailininko Juozo Bagdono paroda.

Dailininkas, dar būdamas New York'e, šiai parodai išsiuntė paveikslų rinkinį. Bet jis dėl neišaiškintų priežasčių laiku nepasiekė parodos rengėjų. Kurinį dalį paskolino Čiurlionio muziejus Kaune. Ten dar buvo rinkinys iš anksčiau rengtų Juozo Bagdono parodų. Iš jo irgi pasiskolinta keletas paveikslų. Taip parodoje buvo išstatyta 45 abstraktaus meno kūrinių.

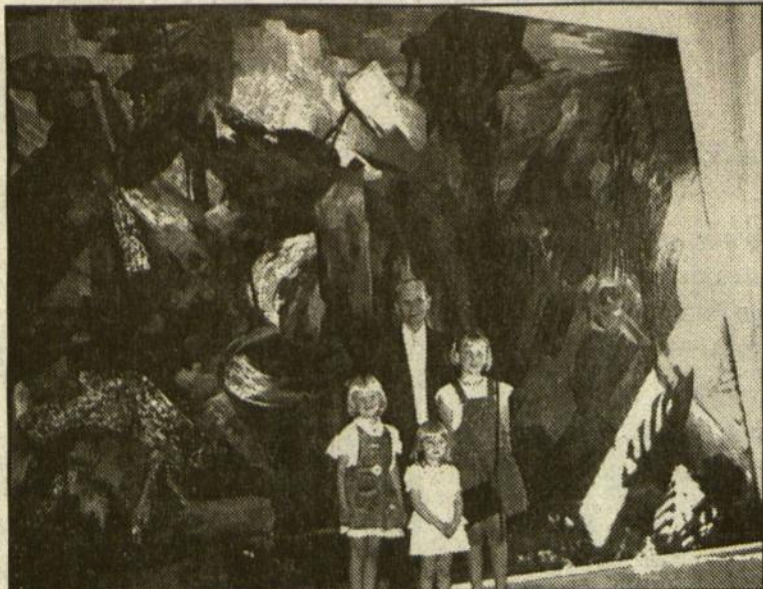
Paroda vyko Mažeikių dailės muziejuje. Atidarymas įvyko rugsėjo 15 dieną. Dalyvavo pats dailininkas, miesto valdybos žmonės, iš kitur atvykę dailininkai, svečiai. Dalyvavo ir Sedos etnografinis ansamblis, kurio visi dalyviai yra per 70 metų. Kaip originalu ir įdomu. Senieji liaudies šokiai ir modernus menas! Paroda tęsėsi du mėnesius.

Paveikslų restauracija

Juozas Bagdonas mėgsta didelio formato paveikslus. Mažame formate jis lyg dūsta, o dideliame išsitiesia ir stebina savo drąsa. Atvykęs į New York'ą iš Washington'o, ieškojo tinkamos patalpos, kur galėtų tapyti savo didelio formato paveikslus. Tokias patalpas rado Angelų Karalienės parapijos salėje. Ten niekas netrukė, ir jis galėjo atsidėti didžiųjų drobių kūrybai.

1967 metų vasaros gale sukūrė penkis ar šešis paveikslus ir iš jų surengė parodą. Paroda buvo tikrai tokia vienintelė, išstaciūsi tiek mažai paveikslų. Bet jų dydžiai buvo nepaprasti. Pats didžiausias buvo 22 pėdų pločio ir 12 pėdų aukščio. Užėmė visą vieną sieną, kuri neturėjo nei langų nei durų. Kiti — tarp penkių ir dešimt pėdų. Iš jų paveikslų tik vienas bėra likęs New York'e, kiti jau nuvežti į Lietuvą, du yra Žemaičių meno muziejuje, Plungėje.

Didžiajam suvyniotam paveikslui pervežti iš storesnio karto buvo pagaminta mova, kurioje jis ir pasiekė Žemaičių muziejų Plungėje. Dabar reikėjo jį apžiūrėti ir parengti išstaty-

Dailininko Juozo Bagdono pats didžiausias paveikslas iš Brooklyn nugabentas į Žemaičių dailės muziejų Plungėje ir ten išstatytas. Nuotraukoje — dailininkas su giminaičio dukrelėmis prie savo paveiklo.

Dailininkas Juozas Bagdonas pernai vasarą lankėsi Plungėje ir ten sukūrė metalinę skulptūrą, kurią dovanojo miestui. Nuotraukoje — skulptūra, stovinti Plungės aikštėje.

mui. Pirmiausia švariai buvo išplautos muziejaus salės grindys. Tada ant grindų patiestas paveikslas taip, kad geroji jo pusė prisiglaustų prie grindų. Antroji, drobės, pusė buvo kiek susiraukšlėjusi, kai kur sulankstyta. Kad drobė išsitiestų, visas paviršius buvo lengvai apipurkštas vandeniu. Vanduo ir atpalaidavo drobės raukšles sulankstymus. Reikėjo porėmių. Jie buvo padaryti ir pritaikyti prie paveiklo dydžio. Ant porėmių uždėjo paveikslą, ištempė jį ir prikėlė. Dabar drobė buvo visur lygi. Pasistatė kopėčias apžiūrėjo visą paveikslą. Buvo kai kur įskilę, nubyrėję dažai. Visa tai restauravo aliejiniais dažais. Tada uždėjo baltai nudažytą rėmą. Medžiagą parūpino dailininko giminaitis. Rėmo ir porėmių darbą atliko staliai. Tada paveikslas buvo pastatytas salėje ant grindų, atremtas į sieną.

Lankytojams jis darys tikrai didingą įspūdį. Didžiuliai kalnai plyšta, veržiasi, kažkokios jėgos kyla iš žemės. Pirmą kartą 1967 metais paveikslas pasirodė Brooklyn'e, kuklioje Angelų Karalienės parapijos salėje trisdešimt metų pragulėjo susuktas. Dabar išsitiesė Žemaičių žemėje ir ten stebins lankytojus ir tą okupaciją nuvargintą pločio ir 12 pėdų aukščio. Užėmė visą vieną sieną, kuri neturėjo nei langų nei durų. Kiti — tarp penkių ir dešimt pėdų. Iš jų paveikslų tik vienas bėra likęs New York'e, kiti jau nuvežti į Lietuvą, du yra Žemaičių meno muziejuje, Plungėje.

Skulptūra — dovana Plungės miestui

Dailininkas buvo girdėjęs, kad priešais Žemaičių dailės muziejų bus kuriamas skulptūrų sodelis. Skulptūra dailininkui nebuvo svetima. Ja domėtis pradėjo, būdamas Kolumbijoje, kai darė keramikos vazelas, figūrėles. Būdamas Wa-

shington'e, jau sukūrė didokų skulptūrų. Než York'e irgi padarė vieną skulptūrą ir išstatė parodoje.

Taip New York'e jis ėmė svajoti apie skulptūrą, kurią būtų galima pastatyti Plungėje priešais Žemaičių dailės muziejų. Buvo ir ko svajoti: juk jis savo tapybos darbais įkūrė Žemaičių dailės muziejų. Dabar jo skulptūra gal duos pradžią visam skulptūrų sodeliui.

Kelionei pasiėmė pluoštą piešinių, škieų. Plungėje juos peržiūrėjo su savo giminaičiu ir pasirinko vieną, kurį galėtų realizuoti tomis sąlygomis. Tai buvo metalo skulptūros projektas. Jo giminaitis gi metalistas, moka visus metalo apdailos darbus. Plungėje žino įvairių medžiagų sandėlius.

Pagal pasirinktą projektą pirmiausia iš kartono pagamintos natūralaus dydžio plokštės. Tada tokio paties dydžio ir formos pagamintos metalinės plokštės, jos sušveicuotos, nudailintos. Prasidėjo dažymas. Pirmiausia buvo užteptas specialus skystis, kuris iš metalo ištraukia visas rūdis. Plokštės pasidarė gelsvos. Jas nuvalius, imta dažyti automobilio dažais. Pirmas dažymas buvo lyg pamušalas. Ant jo dėtas antras sluoksnis. Kai šis išdžiūvo, purškimo būdu uždėtas lakas. Visai skulptūrai panaudotos tik trys spalvos.

Giminaičio kieme darbai atlikti per porą savaičių. Beliko skulptūrą tik pastatyti tinkamoje vietoje. Pasirodė, kad priešais Žemaičių dailės muziejų pastatyti nėra taip lengva. Reikia gauti raštišką leidimą. Tai užtruks labai ilgai. Tada dalyvavęs miesto inžinierius pasiūlė apžiūrėti miestą ir ten pasirinkti kokią aikštę. Visi formalumai

miesto valdyboje busią greitai sutvarkyti.

Su miesto atstovais apvažiavo keturias aikštes ir pasirinko vieną. Buvo sutarta, miestui dovanotos skulptūros pastatymo darbus apmoka pats miestas. Pasirinktoje vietoje pastatė vieno metro aukščio pjedestalą ir ten su kranu užkėlė trijų metrų aukščio skulptūrą.

Mieste buvo iškabinti plakatai, kad tai dailininko dovana miestui, skelbiama per televiziją, radiją, aprašoma spaudoje. Atidengimas buvo 1997 m. rugsėjo 20 d. Diena tvanki, karšta. Skulptūrą atidengė miesto meras Aleksandras Lukas, dalyvavo miesto valdžios žmonės, grupė žiūrovų. Paskui miesto meras surengė priėmimą — vaišes. Skulptūra pastatyta tokioje aikštėje, kur stūkso didžiulis penkių aukštų viešbučio pastatas. Dabar jis tuščias. Čia kadaise sustodavo rusų karininkų šeimos, atvykusios gerai pagyventi.

Skulptūra darosi lyg ir simbolinė. Ji vaizduoja tarsi du žemyn nuleistus sparnus, lyg į žemę įsmigusius. Tarp jų leidžiasi plokštė ir primena kalaviją. Tai okupacijų kalavijas, kuris prismeigė laisvei sparnus. Sparnai dideli, galingi. Jie išsivaduos ir pakils į laisvę. Kiekvienam, kuris čia atsistos, žiūrės į vaiduklišką tuščią viešbutį, skulptūra prakalbės prasmingai...

Pasiveičiuta

Būdamas Plungėje, svečias dar dalyvavo Žemaičių akademijos suvažiavime, kuris buvo Renavos dvare ir tęsėsi dvi dienas. Iš Plungės vėl lankėsi Vilniuje. Grįžo rugsėjo 1 dieną.

Reikia džiaugtis, kad dailininkas sugebėjo savo kūrybą perkelti į Lietuvą. Buvo daug darbo, rūpesčio, bet visa tai prasminga dovana Lietuvai, kad ji būtų kulturingesnė, turtingesnė.

Smuikininkė Linda Veleckvė JAV Lietuvių Bendruomenės Kultūros tarybos suruošto koncerto metu šiuo metų sausio 11 dieną Lietuvių dailės muziejuje, Lemont, Illinois.

Viktoro Kučo nuotrauka

Mirė muzikas Anicetas Arminas

Sausio 26 dieną staiga mirė chorų dirigentas, menotyros daktaras, Lietuvos muzikos akademijos profesorius Anicetas Arminas, kuriam po poros savaičių būtų sukakę 67 metai.

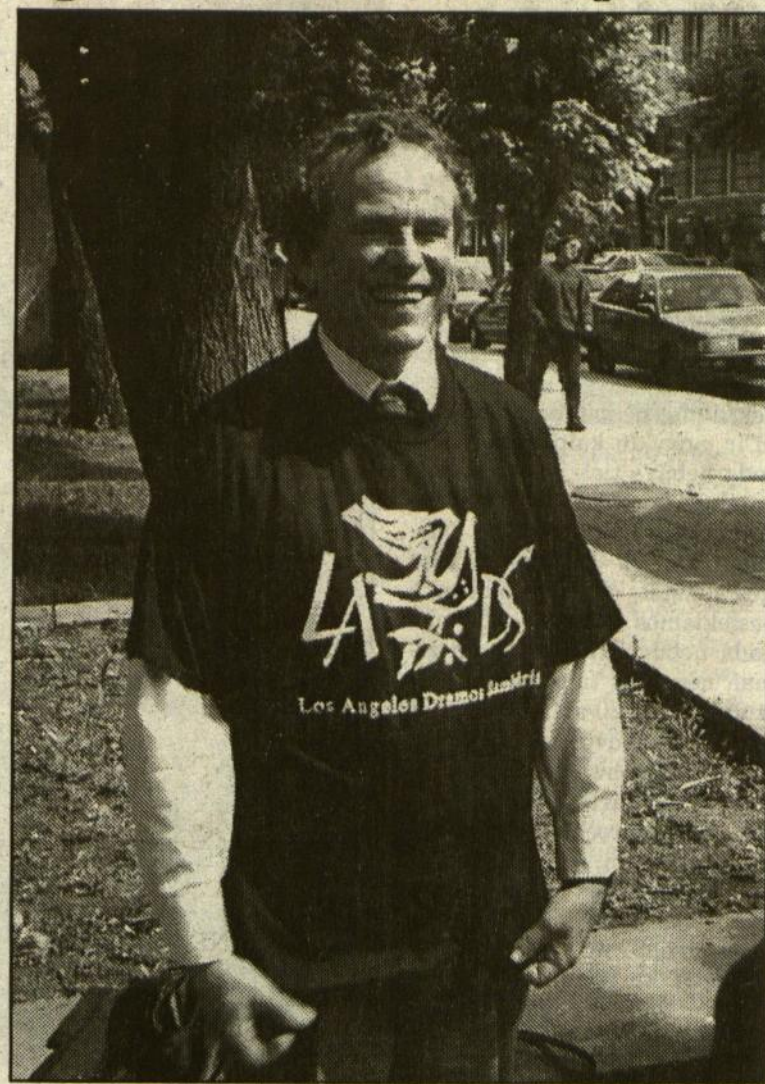
Profesoriui Arminui vadovaujant, meninių aukštumų pasiekė vyry choras „Varpas“, maestro talentą teko pajusti Lietuvos operos ir baletų teatro chorui, Muzikos akademijos studentams bei kolegoms pedagogams, taip pat visos Lietuvos chorisams, dalyvavusiems dainų šventėse, kuriose išraiškingai diriguodavo ir Anicetas Arminas.

ASTA PAKUCKIENĖ

Rašytoją Kazį Sają jau ne vieną kartą esame sutikę Los Angeles Švento Kazimiero parapijos kieme. Jis viešėjo Kalifornijoje, Santa Monica mieste, ir kartu užmezgė asmeninius ir kūrybinius ryšius su vietiniais lietuviais. Šį kartą svečiuose pas mus ne pats rašytojas, o jo pjesė, niekur iki šiol dar nestatyta, viena iš dviejų trumpų komedijų, kurios autorius padovanojo Los Angeles Dramos sambūriui.

Praėjusių metų lapkričio 15-ąją, rudensįantį Kalifornijos vakarą skubėjome visi į Švento Kazimiero parapijos didžiąją salę, vedami noro pabendrauti su lietuvišku teatru ir smagiai pasijuokti. „Pasimatymas šalta me vasarnamy“, tai antrasis šio populiarus lietuvių rašytojo veikalas Los Angeles scenoje. Pastovūs Sambūrio spektaklių lankytojai gerai prisimena prieš kelerius metus kontroversiškai sutiktą komediją „Barakūdos“. Šiam veikalui abejingų nebuvo. „Barakūdos“ ir tematika, ir pastatymo forma buvo novatoriškos, o režisierius Petras Maželis ir jo statytojai susilaukė ir teigiamų, ir neigiamų komentarų spaudoje.

Komedija „Pasimatymas šalta me vasarnamyje“, lyg ir pratęsia „Barakūdų“ temą ir Kaziiui Sajai būdingą groteskinį tikrovės atspindį. Šios pjesės režisierius Algimantas Žemaitaitis, pasitelkęs keletą patyrusių aktorių, Juozą Pupį, Viltį Jatulienę ir Ramunę Vitkienę, gražiai papildė Los Angeles teatro grupę jaunimo atstovais. Nestoras Ruplėnas, Aukšė Kalantaitė, Vaida Kiškytė, Daina Žemaitaitytė tai jauni aktoriai, kuriuos režisierius tik įveda į teatrinį pasaulį, nedaug vaidinę praeityje. Spektaklio veiksmas

Dramaturgas, rašytojas Kazys Saja, dėvintis Los Angeles Dramos sambūrio proginis marškinėlius, pernai gegužės mėnesį Vilniuje.

apima ne ilgiau kaip pusdienį trukusį Lietuvos kasdieninio gyvenimo vaizdėlį. Visi veikėjai susitinka, derisi ir aiškinasi vasarnamyje, kurį girtuoklis Jagminas ketino parduoti pensininkei Sofijai kaip savo nuosavybę. Tikrasis jos savininkas Romas, tiek susipainiojęs savo santykiuose su buvusiu ir dabartine žmona, slapstosi rūsyje, norėdamas išvengti moterų keršto. Jagmino ir jo bendrininkės Vaidos suplanuotas sandėris neįvyksta, o moterys, nugalėjusios pavydo ir keršto jausmus, pa-baigoje linksmai šoka siautulin-game rate. Šio spektaklio veikėjų aistros ir ydos labai paprastos ir žemiškos: noras pasipelninti svetimo sąskaita, sudėtingi meilės trikampiai, verdančios moteriškos aistros ir noras atkeršyti neįtikimam vyriui. Pjesėje iš tiesų nėra teigiamų charakterių. Visi veikėjai tai šiek tiek šaržuoti žmonės su charakterio ydom.

Jagminas (Juozas Pupius) tai nepataisomas girtuoklis, nuolatos ieškantis buteliuko nuraminti širdį. Vaiva (Aukšė Kalantaitė) — tuščia galvė šių laikų mergelė, ieškanti lengvo pasipelnijimo. Ryškiausia iš visų — Sofija (Viltis Jatulienė), tai pensininkė iš Amerikos, kuri nei kiek nepasimeta dėl jau sumokėto užsto. Vasarnamį lieka savininkų rankose, bet Sofija šių aplinkybių dėka prisikalbi-na girtuoklį Jagminą. „O pinigai... tik pinigai“ nutaria ji ir laiminga išskuba, šitokią gerą sanderį padariusi. Romas (Nestoras Ruplėnas), Elzbieta (Daina Žemaitaitytė) ir Rūta (Vaida Kiškytė), tai jauni žmonės, nepaprastai susiraukę savo jausmų, vedybinių ir nevedybinių santykių virtinėje. Štai Rūta ketina savo varžovę Elzbieta

• **Kaišiadorys.** Gruodžio 6 d. vyskupas Juozapas Matulaitis susitiko su Kaišiadorių vyskupijoje dirbančiomis moterų vienuolių atstovėmis. Susitikime dalyvavo 12 seserų iš Kristaus Karaliaus merginų diakonų, Nekaltai Pradėtosios Švč. M. Marijos vargdie-nių seserų, Švč. M. Marijos Nuliūdusiųjų Paguodos seserų kongregacijų, Aušros Vartų Marijos ir Teresėlės bendruomenės.

apipilti rūgštimi, bet Romas jos ketinimą laiku nuspėjo ir rūgštį pakeitė vandeniu...

Todėl nėra aukų, nėra ir laimėtojų šių įvykių grandinėje. Ši groteskinį vaizdėlį stebėjome su prieštarinomis mintimis, nes pavaizduoti įvykiai stipriai primena šių dienų Lietuvos tikrovę, piešiamą laikraščiuose ir kriminalinėse kronikose; beidėjišką, nesąžiningą ir lėkštę. Todėl stebint šią komediją, juokiesi lyg ir pro ašaras... Žiūrovai pasigedo scenoje tradicinių vertybių ir optimistiško kelrodžio ateičiai.

Režisierius Algimantas Žemaitaitis sumaniai įprasmino humorą, įvesdamas pantomimos elementų, visumą įremin-damas smagiu muzikiniu tonu. Ir jam pačiam, ir jauniems aktoriams tai kūrybinio ieškojimo kelias. Žiūrovams patiko Juozo Pupiaus sukurta Jagmino vaidmuo. Daug gerų žodžių susilaukė jauna aktorė Vaida Kiškytė. Spektaklyje gausu tragi-farsinių momentų, kurie pralinksmo žiūrovą. Štai nerimta mergelė Vaiva teigia, kad pinigų dabar turi tik „mafiozai ir pensininkai iš Amerikos“. O Romas Elzbietai sako: „tu svarbesnė, nes tu mano žmona numeris pirmas“.

Los Angeles teatro kūrėjai ir žiūrovai vertina Kazio Sajos bendravimą ir draugystę. Sambūrio artistai ir režisierius Petras Maželis, šių metų gegužės mėnesį dalyvavę teatrų festivalyje Lietuvoje, susitiko ir pabendraavo su rašytoju Kaziu Saja. Jis įdomiai vadovavo ekskursijai po Vilniaus miestą ir po Parlamento rūmus. Čia sambūriečiai prie bendro pietų stalo pabendraavo su Seimo pirmininku Vytautu Landsbergiu. Taigi rašytojas gražiai atsidėjo Los Angeles lietuviams už jam rodomą dėmesį.

Antrąją Kazio Sajos minipjesę, „Savaitgalio romanas arba Palangos liūtas“, pamatysime 1998 metų kovo mėnesį. Ją režisierius dar šlifuoja scenai, pasitelkęs naują aktorių sudėtį. Komedijos veiksmas nukelia-mas į Palangos kurortą, joje gausu šmaikštaus humoro ir neįprastų situacijų. Iki tolimesnių smagių susitikimų Los Angeles lietuvių teatro scenoje.